

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

NACHOVA I DR. protiv BUGARSKE

(članak 2. i članak 14.)

Presuda velikog vijeća od 6. srpnja 2005. godine

ČINJENICE

Podnositelji, Anelia Nachova i njezina majka Aksiniya Hristova, Todorka Rangelova i Rangel Rangelov, bugarski su državljani, romskog porijekla. Rođeni su 1995., 1978., 1955. odnosno 1954. godine. Gđa Nachova i gđica Hrisova žive u Dobrolevu, a gđica Rangelova i g. Rangelov žive u Lomu (Bugarska).

Predmet se odnosi na ubojstvo podnositeljevih srodnika, Kuncho Angelova (oca gđice Nachove) i Kirila Petkova (sina g. i gđe Rangelova) obojica stari 21 godinu, koje su dana 19. srpnja 1996. godine ubili vojni policajci u pokušaju njihovog uhićenja.

G. Angleov i g. Petkov su bili regrutirani u vojnu radnu jedinicu koja je bila uključena u izgradnju stambenog bloka te u druge civilne projekte. Rane 1996. godine uhićeni su zbog opetovanih izostanaka bez odobrenja. Dana 22. svibnja 1996. godine Angelov je osuđen na devet mjeseci, a g. Petkov na pet mjeseci zatvora. Obojica su ranije bili osuđivani za krađu.

Dana 15. srpnja 1996. godine pobjegli su sa gradilišta gdje su radili i otišli do kuće Angelove bake u Lesuru. Nijedan od njih nije bio naoružan.

Dana 19. srpnja 1996. godine zapovjednik vojne policije u Vratsi, pukovnik D., poslao je četiri vojna policajca, pod zapovjedništvom bojnika G., da uhite navedene bjegunce.

Bar dvojica policajaca poznavala su jednog ili obojicu bjegunaca. Pukovnik D. naredio je da "u skladu sa pravilima" moraju nositi svoje pištolje i automatske puške te nositi neprobojni prsluk. Obavijestio ih je da su g. Angelov i g. Petkov "kriminalno aktivni"- izraz koji se koristi kako bi se opisalo bivše osuđenike ili one za koje se sumnja da su počinili kazneno djelo- te da su pobjegli iz zatvora. Policajcima je dana instrukcija da poduzmu sve potrebne mjere kako bi ih uhitili.

Kada je policija došla u kuću Angleove bake, dvojica muškaraca su pokušala pobjeći. Nakon što su upozoreni da će pucati ukoliko se ne predaju, vojnik G. ih je ustrijelio koristeći svoju automatsku pušku. Odvedeni su u bolnicu u Vradi, gdje su po dolasku proglašeni mrtvima.

Jedan svjedok je tvrdio da je, budući da se njegov unuk, dječčić, nalazio na vatrenoj liniji, zamolio bojnika G. dozvolu da priđe i ukloni dječaka od opasnosti. Međutim, vojnik je u njega uperio svoju pušku, govoreći: "Ti prokleti cigane!".

Istog dana pokrenuta je kaznena istraga zbog smrti dvojice Roma. Iz izvještaja s obdukcije proizlazi da su obojica umrli od ozljeda uzrokovanih mecima, ispaljenim iz daljine, iz automatske puške. G. Petkov je bio upucan u prsa, a g. Angelov u leđa. Istraga je zaključila da je vojnik G. postupao u skladu s pravilom 45. Pravilnika vojne policije. Utvrđeno je da je nekoliko puta upozorio obojicu te pucao u zrak. Pucao je na njih samo zato jer se nisu predali, a postojala je opasnost da pobjegnu. Također, pokušao je izbjeći nanošenje smrtonosnih ozljeda. Nitko drugi nije ozlijeđen. Vodeći se navedenim, vlasti su odbile kazneno goniti vojne policajce.

PRIGOVOR

Podnositelji navode da su njihovi srodnici ubijeni protivno članku 2. Konvencije. Također su se žalili da su vlasti popustile provesti učinkovitu istragu o smrti, suprotno članku 2. i 13. Konvencije. Podnositelji, također, navode da su predrasude i neprijateljski stav prema pripadnicima romske manjine odigrali odlučujuću ulogu u događajima koji su doveli do pucnjave i popusta da se provede suvisla istraga. Pozivaju se na članak 14. u svezi sa člankom 2.

ODLUKA SUDA

Članak 2.

Smrt g. Angelova i g. Petkova

Sud je utvrdio kako postoji ozbiljna zabrinutost da su propisi o korištenju vatrenog oružja od strane vojne policije stvarno dozvoljavali korištenje smrtonosne sile prilikom uhićenja pripadnika vojne jedinice za čak i najmanje prekršaje. Ne samo da pravila nisu objavljena nego nisu sadržavala jasne mehanizme zaštite od arbitrarnog lišenja života.

Takav pravni okvir je u osnovi manjkav i znatno smanjuje razinu "zakonske" zaštite prava na život koje Konvencija traži u današnjem demokratskom društvu u Europi. Sud je stoga utvrdio da postoji generalni propust Bugarske da ispuni svoju obvezu u smislu članka 2. Konvencije kako bi osigurala pravo na život uspostavljajući odgovarajuće pravne i administrativne okvire za zaštitu od sile i vatrenog oružja od strane vojne policije.

U odnosu na planiranje i kontrolu operacije, veliko vijeće je podržalo tvrdnju vijeća da su vlasti propustile postupiti po svojoj obvezi da umanje rizik gubitka života, budući da su policajci zaduženi za uhićenje dobili nalog koristiti sva raspoloživa sredstva kako bi uhitili g. Angelova i g. Petkova, unatoč činjenici da nisu bili naoružani i time nisu predstavljali opasnost za život ili ozljeđivanje. U tom smislu, veliko vijeće je smatralo da je, nedostatak jasnog pravnog i organiziranog okvira, dozvolio da grupa teško naoružanih policajaca bude poslana uhititi dvojicu muškaraca bez prethodne rasprave o prijetnji, ukoliko je uopće postojala, koju predstavljaju odnosno bez jasnog upozorenja o potrebi da se smanji rizik od smrti. Ukratko, način na koji je operacija planirana i kontrolirana, odaje neprihvatljivo nepoštivanje prava na život.

Što se tiče postupaka policajaca zaduženih za uhićenje, Sud je smatrao da je, u okolnostima predmeta, bilo kakva uporaba potencijalno smrtonosne sile zabranjena člankom 2., bez obzira na postojanje bilo kakvog rizika da će, g. Angelov i g. Petkov, pobjeći. Osim toga, ponašanje vojnika G., časnika koji je ubio žrtve, podliježe ozbiljnoj kritici jer je koristio izuzetno prekomjernu silu. Mogla su biti korištena druga sredstva da bi se uhitilo dvojicu muškaraca. Iako je, također, nosio pištolj, vojnik G. je odlučio koristiti svoju automatsku pušku i podesio

je na automatsko paljenje čime je onemogućio ciljanje s bilo kakvim razumnim stupnjem preciznosti. Na kraju, nije postojalo prihvatljivo objašnjenje za činjenicu da je g. Petkov bio ranjen u prsa, pa vjerojatnost, da se u zadnjem trenutku okrenuo radi predaje, ne može biti isključena.

Sud je zaključio da je Bugarska propustila ispuniti svoju obvezu iz članka 2. Konvencije. U tom smislu, smatrao je, da je važeći pravni okvir o uporabi sile u osnovi manjkav i da su g. Angelov i g. Petkov ubijeni u okolnostima u kojima je korištenje vatrenog oružja prilikom uhićenja nekompatibilno članku 2. Konvencije. Osim toga, korištena je prekomjerna sila. Zbog toga je došlo do povrede članka 2. Konvencije u odnosu na smrt g. Angleova i g. Petkova.

Je li istraga bila djelotvorna

Veliko vijeće se suglasilo sa vijećem da je činjenica što je provedena istraga opravdala korištenje sile u uvjetima slučaja, poslužila samo kako bi bila potvrđena manjkavost prirode propisa i njihovo nepoštivanje prava na život. Propust istražnih vlasti da prouče odlučujuće okolnosti predmeta znači da nije bilo temeljne ocjene svih materijalnih okolnosti.

Proizlazi da nisu poduzete neophodne i očigledne istražne radnje. Osim toga, istražne vlasti su ignorirale značajne činjenice ne tražeći potrebna objašnjenja, radije prihvaćajući izjavu bojnika G., nakon čega su zaključili istragu. Istražitelj i državni odvjetnici uspješno su zaštitili bojnika G. od progona.

Veliko vijeće podržalo je stajalište vijeća da takvo ponašanje od strane domaćih vlasti, koje je Sud već utvrdio u ranijim slučajevima protiv Bugarske, dovodi do ozbiljne zabrinutosti, jer baca ozbiljnu sumnju na objektivnost i nepristranost uključenih istražitelja i državnih odvjetnika.

Sud je, slijedom rečenog, smatrao da je Bugarska povrijedila svoju obvezu iz članka 2. Konvencije propuštajući učinkovito istražiti lišenje života.

Članak 13.

Kao i vijeće, veliko vijeće je utvrdilo da nema posebnih osnova za ocjenu članka 13. Konvencije.

Članak 14.

Jesu li ubojstva rasistički motivirana

Sud je smatrao da mu je zadatak bio utvrditi je li rasizam bio uzročni faktor u pucnjavi koja je dovela do smrti g. Angelova i g. Petkova. U tom smislu Sud naglašava da je ocjenjujući dokaze usvojio standard dokazivanja "izvan svake sumnje" i da, u skladu sa svojom dobro utvrđenom praksom, dokaz mora proizlaziti iz koegzistencije dovoljno čvrstih, jasnih i dosljednih mijesanja ili sličnih neoborivih činjeničnih presumpcija.

Podnositelji su dostavili različite dokaze iz kojih je proizlazilo da su ubojstva bila rasistički motivirana. Sud ih, međutim nije smatrao uvjerljivima. Naglasio je da korištenje vatrenog oružja, u okolnostima poput navedenih u ovom predmetu, nažalost nije zabranjeno važećom domaćom regulativom. Vojna policija je nosila automatske puške "u skladu sa pravilima" i imala je nalog da koristi sva potrebna sredstva koja će dovesti do uhićenja. Mogućnost da se vojnik G. samo striktno držao pravila i da se bi se isto ponašao u svakoj sličnoj situaciji, bez

obzira na etnicitet bjegunca, nije mogla biti isključena. Dok su važeće odredbe u osnovi manjkave i znatno smanjuju razinu zahtjeva za zaštitom prava na život iz Konvencije, ništa ne sugerira da bojnici G. ne bi koristio oružje i u ne-romskoj okolini.

Odstupajući od pristupa vijeća, veliko vijeće nije smatralo da je na odgovornu državu trebao biti prebačen teret dokazivanja u vezi s navodnim propustom vlasti da provede učinkovitu istragu o navodno rasnom motiviranom ubojstvu, u smislu navodne povrede članka 14. u svezi sa supstantivnim aspektom članka 2. Konvencije.

Sud nije smatrao da je utvrđeno da je rasističko ponašanje imalo ulogu u smrti g. Angelova i g. Petkova. Zbog toga je utvrdio da nema povrede članka 14. Konvencije u svezi s člankom 2. njegovog supstantivnog aspekta.

Je li odgovorna država postupala u skladu sa svojom obvezom da istraži moguće rasističke motive

Istražnim vlastima je dostavljena izjava susjeda žrtava koji je rekao da je neposredno nakon pucnjave bojnici G. uzviknuo: "Ti prokleti cigane", istovremeno usmjeravajući pušku prema njemu. Ta izjava, gledana u odnosu na mnoge javne zapise o postojanju predrasuda i neprijateljstva prema Romima u Bugarskoj, tražila je provjeru.

Veliko vijeće je smatralo da je bilo koji dokaz o rasističkoj verbalnoj zlouporabi korištenoj od strane službenika koji provode zakon, u operaciji koja je uključivala i korištenje sile protiv osoba etničke ili druge manjine, vrlo važan za ocjenu pitanja da li se radilo o nezakonitom, mržnjom potaknutom nasilju. Tamo gdje se unutar istrage pojave takvi dokazi, moraju biti provjereni, te ukoliko su potvrđeni, potrebno je provesti detaljno preispitivanje svih činjenica kako bi se utvrdili mogući rasistički motivi.

Osim toga, činjenica da je bojnici G. koristio uvelike prekomjernu silu protiv dvojice nenaoružanih i nenasilnih osoba, također je zahtijevalo pažljivu istragu.

Na kraju, istražitelji i državni odvjetnici koji su bili uključeni u predmet, pred sobom su imali dovoljno prihvatljivu informaciju da ih potakne na potrebu da provedu osnovnu provjeru i, ovisno o rezultatu, daljnju istragu o neizravnom mogućem rasizmu u događajima koji su doveli do smrti dvojice muškaraca. Međutim, nisu učinili ništa kako bi provjerili susjedovu izjavu ili razloge koje je trebalo uzeti u obzir s obzirom na stupanj upotrijebljene sile. Zanimljivo su odlučujuće činjenice i obustavili istragu, čime su zaštitili bojnika G. od daljnjeg progona.

Sud je zbog toga utvrdio da su vlasti propustile svoju dužnost, u smislu članka 14. Konvencije u svezi s člankom 2., poduzeti sve potrebne korake kao bi istražile je li bilo diskriminacije u navedenim događajima. Proizlazi da je došlo do povrede članka 14. Konvencije u svezi s člankom 2. u njegovom procesnom smislu.

U odnosu na članak 41. (pravična naknada) Konvencije, Sud je podnositeljicama Anelii Nachovoj i Aksiniyi Hristovoj dodijelio zajedno 25,000 EUR na ime materijalne i nematerijalne štete dok su Tudorka Rangelova i Rangel Rangelov, dobili zajedno 22,000 EUR. Također, svim podnositeljima zajedno dosuđeno je 11,000 EUR za troškove postupka.